

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 1

Одеса
2025

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 16.05.2025 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час** : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 16 травня 2025 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2025. – Т. 1. – 772 с.
ISBN 978-617-8430-61-0

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири України: нові виміри у воєнний час» містять результати наукових досліджень і практичних напрацювань вчених, фахівців і військовослужбовців, здійснені в умовах повномасштабної війни. У збірнику представлено як теоретичні, так і емпіричні дослідження у галузях філософії, загальної теорії держави і права, історії права, сучасних соціально-політичних процесів, соціології та психології.

Особливу увагу приділено аналізу загроз національній безпеці в конституційному, міжнародному та європейському правовому контекстах, а також питанням трудового, соціального, земельного, аграрного та екологічного права. Окремі розділи присвячено функціонуванню економіки та підприємництва в умовах євроінтеграції.

У збірнику також розглянуто проблематику цифрової трансформації, захисту інформації та кібербезпеки в умовах воєнного часу, методику викладання іноземних мов, перекладознавство, лінгвістику і журналістику. Висвітлено наукові здобутки в адміністративному, фінансовому, морському та митному праві, реформуванні судової системи, діяльності прокуратури, правоохоронних органів та адвокатури. Окремо проаналізовано питання кримінального права, кримінального процесу, кримінології, криміналістики, судової експертизи, медико-психологічного забезпечення правосуддя, а також аспекти цивільного, сімейного, господарського права, інтелектуальної власності та патентного судочинства. Розглянуто також актуальні питання діяльності бібліотек у закладах вищої освіти та фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник адресовано науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, а також практикам у галузях права, економіки, соціології, політології, психології, філології, журналістики та кібербезпеки.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

ISBN 978-617-8430-61-0

© НУ «Одеська юридична академія, 2025
© Автори статей, 2025

Белік Лариса Степанівна, Кузнецова Людмила Валентинівна СИНЕРГІЯ КЛАСИФІКАЦІЙ КОРУПЦІЙНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ: ПРАВОВИЙ ТА КРИМІНАЛІСТИЧНИЙ ВИМІР	663
Гресь Юлія Олегівна, Хижняк Євген Сергійович СПОСІБ ТА ЗНАРЯДДЯ УЧИНЕННЯ УМИСНОГО ВБИВСТВА: СЬОГОДЕННІ РЕАЛІЇ ПРАКТИКИ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ	665
Д'ячкова Марія Олегівна ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ ПРЕЗУМПЦІЇ НЕВИНУВАТОСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ	667
Загородній Ігор Вікторович, Загородній Андрій Ігорович ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ МЕТОДИК ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ЖИТТЯ І ЗДОРОВ'Я ОСОБИ	670
Колодіна Анна Сергіївна, Васильковський Олександр Васильович КРИМІНАЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ДІЯЛЬНОСТІ З РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ	673
Федорчук Олександр Вікторович ХАРАКТЕРИСТИКА ОКРЕМИХ ПЕРЕДУМОВ ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННИЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПОСАДОВИХ ОСІБ	676
Чернов Олександр Віталійович КРИМІНАЛЬНА ПОВЕДІНКА ТА ПСИХІЧНІ ВІДХИЛЕННЯ: АНАЛІЗ ОСОБИСТОСТІ ЗЛОЧИНЦЯ	678
Чіпко Наталія Василівна, Лисяк Назар Васильович ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ ПІДОЗРЮВАНОЇ ОСОБИ, ЯКА ВЧИНИЛА ШАХРАЙСТВО	681
Чумак Сергій Прокотійович, Фалінський Павло Миколайович НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ	684
Шершенькова Вікторія Анатоліївна ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ВІЙСЬКОВИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ	687
Яцкевич Руслан В'ячеславович СТРУКТУРА ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ ЗАГАЛЬНОКРИМІНАЛЬНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ	689
Алексєєва Ліна Леонідівна ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПЕРЕСЛІДУВАННЯ ТА ЖУРНАЛІСТСЬКИХ РОЗСЛІДУВАНЬ	692
Бершавська Анастасія Сергіївна ПОСОБНИЦТВО ЯК ЯВИЩЕ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ХАРАКТЕРУ	694
Біцюк Андрій Володимирович РОЛЬ ТА МІСЦЕ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ У РОЗСЛІДУВАННІ КОРУПЦІЙНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ	697
Волос Владислав Олександрович ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ЗНАНЬ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ, ВЧИНЕНИХ ЗА ПОПЕРЕДНЬОЮ ЗМОВОЮ ГРУПОЮ ОСІБ ..	699
Дрига Єлизавета Вадимівна ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИЯВЛЕННЯ ФАКТІВ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ ЗБРОЇ ТА БОЄПРИПАСІВ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ	701
Єленич Світлана Ігرافیвна ОБґРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ СТВОРЕННЯ СТРУКТУРНОЇ ВІЗУАЛІЗАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ ОДЕСЬКОЇ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ШКОЛИ	703

Чернов Олександр Віталійович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри криміналістики, детективної та оперативно-розшукової
діяльності, доктор філософії за спеціальністю 081 «Право»*

КРИМІНАЛЬНА ПОВЕДІНКА ТА ПСИХІЧНІ ВІДХИЛЕННЯ: АНАЛІЗ ОСОБИСТОСТІ ЗЛОЧИНЦЯ

Кримінальна поведінка завжди була предметом глибокого аналізу серед науковців, правоохоронців і психологів. Вивчення особистості злочинця є важливим для розуміння мотивів, факторів ризику та розробки ефективних заходів профілактики злочинності. Особливий інтерес викликає питання взаємозв'язку між психічними відхиленнями та схильністю до кримінальної діяльності. Чи є психічні розлади визначальним фактором злочинної поведінки, чи вони лише супутніми явищами? У цьому дослідженні ми розглянемо основні аспекти впливу психічних відхилень на кримінальну поведінку, класифікацію психопатологій серед злочинців та аналіз психологічних характеристик осіб, схильних до порушення закону.

Кримінальна поведінка визначається як сукупність дій та вчинків особи, що порушують норми права та підпадають під кримінальну відповідальність. Ця поведінка може бути зумовлена багатьма факторами, серед яких соціальні, психологічні, біологічні та психіатричні фактори. До соціальних факторів належать вплив оточення, рівень освіти, економічний статус. Психологічні фактори включають особистісні риси, емоційну нестабільність, агресію. Біологічні фактори визначаються генетичною схильністю та нейробіологічними особливостями. Психіатричні фактори, у свою чергу, охоплюють наявність психічних розладів, які можуть впливати на контроль над імпульсами.

Існує багато класифікацій психічних розладів, які можуть мати вплив на поведінку людини. Серед найбільш поширених психопатологій серед злочинців можна виділити шизофренію, яка супроводжується порушенням сприйняття реальності та може призвести до агресивної поведінки. Біполярний розлад характеризується різкими змінами настрою, імпульсивністю, агресією в маніакальній фазі. Дисоціальні розлади особистості, такі як психопатія та соціопатія, проявляються відсутністю емпатії, маніпулятивністю та агресивністю. Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) може спричинити схильність до раптових спалахів агресії. Алкоголізм і наркоманія підвищують ймовірність кримінальної поведінки через втрату контролю над діями.

Дослідження показують, що не всі особи з психічними розладами схильні до злочинної поведінки, і далеко не всі злочинці мають психіатричні діагнози. Важливим аспектом є ступінь вираженості розладу та його вплив на контроль над імпульсами. Наприклад, шизофренія може супроводжуватися мареннями та галюцинаціями, які штовхають людину до злочинних дій. З іншого боку, психопатії, які формально не мають психозів, можуть свідомо вчиняти жорстокі

злочини без почуття провини. Тому важливо розрізняти хворобливі стани, що можуть зумовлювати кримінальну поведінку, і антисоціальні риси особистості, які сприяють злочинній діяльності.

На основі досліджень кримінальної психології можна виділити такі загальні риси осіб, що вчиняють злочини і мають психічні розлади: емоційна холодність або гіперемоційність, низький рівень самоконтролю, схильність до маніпуляцій, низька соціальна адаптація, порушення когнітивних функцій. Деякі злочинці з психічними відхиленнями можуть мати високий інтелектуальний рівень, але використовувати його для маніпулювання оточенням. Інші, навпаки, страждають на значні порушення когнітивних здібностей, що ускладнює їхню соціалізацію та адекватну поведінку.

Ефективна боротьба зі злочинністю серед осіб із психічними відхиленнями вимагає комплексного підходу. Основні заходи включають ранню діагностику та лікування психічних розладів, соціальну адаптацію та підтримку, психотерапію та медикаментозну корекцію, кримінальну та юридичну відповідальність з урахуванням психічного стану. Успішна реабілітація злочинців із психічними відхиленнями можлива лише за умови міждисциплінарного підходу, який об'єднує зусилля психіатрів, психологів, соціальних працівників та правоохоронних органів.

Розуміння психологічних механізмів, що визначають поведінку злочинців із психічними відхиленнями, є ключовим для розробки ефективних методів запобігання злочинам. Вчені та практикуючі психологи застосовують різноманітні методи аналізу, що дозволяють дослідити особистісні особливості таких злочинців, виявити їхні мотиваційні механізми та оцінити ризик рецидиву.

Один із важливих підходів – клініко-психологічний метод, що передбачає глибоке дослідження особистості злочинця на основі клінічних інтерв'ю, психодіагностичних тестів та аналізу історії хвороби. Психологи та психіатри застосовують його для діагностики психічних розладів, таких як шизофренія, біполярний розлад, психопатія тощо. Цей метод допомагає визначити зв'язок між психічним станом особи та її злочинною поведінкою, а також оцінити ступінь відповідальності злочинця за свої дії. Застосування стандартизованих психодіагностичних методик дозволяє оцінити особистісні характеристики, рівень агресивності, емоційну стабільність та наявність психопатологічних рис. Серед найпоширеніших тестів – Міннесотський багатофазний особистісний опитувальник (MMPI), що використовується для виявлення психічних розладів та девіантної поведінки, шкала психопатії Гаера (PCL-R), яка дозволяє оцінити рівень психопатичних рис у злочинця, а також тест Роршаха, що є проєктивним методом для аналізу глибинних мотивацій та емоційного стану правопорушника.

Дослідження поведінкових особливостей відіграє значну роль у розумінні злочинця. Психологи аналізують його вербальну та невербальну комунікацію, реакції на стресові ситуації, а також мікровирази обличчя, тональність голосу та жести, що можуть вказувати на приховані емоції або маніпулятивні тенденції. Окремо варто розглянути методи кримінального профайлінгу, які використовую-

ються для створення психологічного портрету злочинця на основі аналізу його дій, мотивів та способу вчинення злочину. Профайлери аналізують місце злочину, особливості вибору жертви, методи нападу та ступінь жорстокості, визначають поведінкові шаблони та можливі психопатологічні ознаки. Це дозволяє створити ймовірний портрет злочинця та прогнозувати його подальші дії.

Ще одним важливим аспектом є аналіз життєвої історії злочинця. Дослідження його дитячих та юнацьких переживань, родинного середовища та соціальних взаємодій допомагає виявити причини девіантної поведінки. Багато осіб із психічними відхиленнями мали в дитинстві психологічні травми, досвід насильства чи відторгнення, що могло сприяти формуванню злочинних нахилів. У сучасній науці також активно використовуються нейропсихологічні методи. Останні дослідження доводять, що злочинна поведінка може бути пов'язана з порушеннями у функціонуванні головного мозку. Магнітно-резонансна томографія (МРТ) та електроенцефалографія (ЕЕГ) допомагають виявити структурні та функціональні зміни в мозку, які можуть впливати на контроль імпульсів, агресивність та здатність до емпатії.

Застосування цих методів дозволяє розробити індивідуальні програми корекції для злочинців із психічними відхиленнями, оцінити ризик повторного вчинення злочинів, покращити методи допиту та психологічного впливу під час розслідувань, а також визначити осіб, які потребують примусового психіатричного лікування. Психологічні методи аналізу кримінальної поведінки злочинців із психічними відхиленнями є незамінними інструментами в кримінальній психології та судовій психіатрії. Їхнє комплексне застосування дозволяє не лише краще зрозуміти мотивацію правопорушників, а й розробити ефективні заходи щодо запобігання злочинам та реабілітації таких осіб. Розвиток сучасних технологій та інтеграція психологічних, нейропсихологічних і кримінологічних досліджень відкриває нові перспективи для вдосконалення системи правосуддя та підвищення безпеки суспільства.

Взаємозв'язок між психічними розладами та кримінальною поведінкою є складним і багатогранним явищем. Психічні відхилення можуть бути як основною причиною злочинної поведінки, так і лише супутнім фактором, що посилює агресивність чи імпульсивність. Важливим є усвідомлення необхідності індивідуального підходу до кожного випадку з метою забезпечення справедливості, безпеки суспільства та ефективної реабілітації злочинців із психічними розладами. Лише комплексне дослідження особистості правопорушника та його психічного стану дозволяє розробити ефективні стратегії профілактики та корекції кримінальної поведінки.

Ключові слова: кримінальна поведінка, психічні відхилення, особистість злочинця, кримінальна психологія, судова психіатрія, психопатія, психодіагностика, кримінальний профайлінг, психологічний портрет, нейропсихологічні методи, девіантна поведінка, психіатрична експертиза, рецидив, агресія, контроль імпульсів, злочинний мотив, психічні розлади, методи аналізу, корекційні програми, профілактика злочинності.

Keywords: criminal behaviour, mental disorders, personality of a criminal, criminal psychology, forensic psychiatry, psychopathy, psychodiagnostics, criminal profiling, psychological portrait, neuropsychological methods, deviant behaviour, psychiatric examination, relapse, aggression, impulse control, criminal motive, mental disorders, methods of analysis, correctional programmes, crime prevention.

Чірко Наталія Василівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри криміналістики, детективної та оперативно-розшукової
діяльності, кандидат юридичних наук, доцент*

Лисяк Назар Васильович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри криміналістики, детективної та оперативно-розшукової
діяльності*

ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ ПІДОЗРЮВАНОЇ ОСОБИ, ЯКА ВЧИНИЛА ШАХРАЙСТВО

Шахрайство, як вид кримінального правопорушення, є однією із найбільш поширених у сучасному світі та складних категорій злочинів, з розслідуванням яких стикаються правоохоронні органи. Особливості шахрайства полягають у його інтелектуальному характері, оскільки злочинець використовує певні маніпуляції, обман, щоб досягти своїх цілей.

Враховуючи вищевказане, можна стверджувати, що проведення ефективного допиту підозрюваних у таких кримінальних провадженнях є вкрай важливим елементом досудового розслідування.

Допит у кримінальному процесі є слідчою (розшуковою) дією, що має на меті збір, перевірку та оцінку доказів. Ця дія реалізується шляхом отримання усних свідчень від допитуваної особи про їй відомі обставини кримінального правопорушення або інші обставини, що мають значення для ведення кримінальної справи. Після цього свідчення фіксуються у протоколі та іншими законними способами належними суб'єктами кримінально-процесуальної діяльності.

Як зазначено вище, провести допит можуть лише належні суб'єкти кримінально-процесуальної діяльності. Сучасний КПК України визначає і наводить коло таких суб'єктів.

Допит, який є слідчою (розшуковою) дією, здійснюється особами, уповноваженими на досудове розслідування, такими особами є слідчі, прокурори, або ж дізнавачі. Враховуючи норми КПК України вбачається, що таку процедуру можуть виконувати й працівники оперативних підрозділів, у визначених законодавством випадках. «У виняткових випадках сторона кримінального провадження, представник юридичної особи, стосовно якої здійснюється проваджен-